

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՄԵՆ. Տ. ԶԱԻԷՆ Ս. ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐ-ԵՂԻԱՅԵԱՆԻ
ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՅՐԻԱՐԿԻՆ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Յունիս 4, Զորքշարթի առտուան ժամը 8-ին Պաղտատի մէջ ի Տէր հանգեաւ Ամեն. Տ. Զաւէն Արքեպս. Տէր-եղիայեանը, նախկին Պատրիարք Կ. Պոլսոյ, իր եօթանասուն եւ ինը տարիներու լրումին: Իր պարագաներու եւ ազգային իշխանութեան փափաքին համեմատ, հանգուցեալին մարմինը փոխադրուեցաւ Երուսաղէմ եւ Յունիս 8, Կիրակի առտու ժամը 11-ին տեղի ունեցաւ Թաղման Կարգը եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Մ. Փրկիչի Եկեղեցին, պատրիարքաց դամբարանը: Նորին Ամեն. Պատրիարք Ս. Հայրը խօսեցաւ սրտառուչ դամբանական մը, վեր առնելով Արքազանին կեանքը, մեր ազգային աղէտին տխուր վերիշումներուն ընդմէջէն:

Թաղման եւ յուղարկաւորութեան հանդէսը եղաւ պատրիարքաշուք եւ շքեղ, առաջնորդելու համար Արքազանին մարմինը իր վերջին կայքին: Ներկայ էին բոլոր յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ պետական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր Եկեղեցին: Ամեն. Տ. Կիրեղ Ս. Պատրիարք Հայրը հայրապետաբար գգնասաւորուած կը գլխաւորէր Թաղմանական Թափօրը:

Հակառակ իր անցելիքին, անակնկալ մը չեղաւ այս պատկառելի եւ մեր անցնող եկեղեցական սերունդին մէջ իր տեղն ու արժանիքը ունեցող հոգեւորականին մահը, վասնզի 1927-էն ի վեր խանգարուած էր իր առողջութիւնը, հազազի հանգստի ունէր ու կը տառապէր շնչահեղձութենէ: Ի զուր անցան ճառագայթաբուժումի բոլոր խնամքները զինք իր տաշնապաններէն եւ վտանգէն ազատելու համար: 1933-ին վիրաբուժական գործողութեամբ մը ծակեցին իր խոչընդ իրեն ապահովուող գէթ ազատ շնչառութիւն: Այս գործողութեամբ կը փրկուէր իր կեանքը վերահաս վտանգէն, բայց ինքը միւս կողմէն կը զրկուէր խօսելու կարելիութենէն: Իր վերջին տասնհինգամակը անցաւ լուռութեան ու մոռացութեան մէջ, ու կարելի չեղաւ օգտուիլ իր ճիշտ փորձառութենէն եւ կարողութիւններէն, շահուած մեր եկեղեցական ու ազգային կեանքի վաթսկական գործունէութենէն, իբրեւ առաջնորդ Լաւրենտի Թեմերու եւ իբրեւ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ:

Զաւէն Սրբազան կը սերէր քահանայական տունէ մը, զաւակն էր Սղերդի Տ. Աւետիս Գնչ. Տէր-եղիայեանի: Մնած է Մուսուլ, 1868 Սեպտ. 9-ին, աւագանի անունն էր Միքայէլ: Իր նախնական ուսումը սկսած է Սղերդ, Միացեալ Ընկերութեանց վարժարանին մէջ 1881-84, ապա Պաղտատի Ազգային վարժարանին մէջ: Միքայէլ, քահանայի գաւակ, ժառանգական իրաւունքով, կ'որոշէ պատրաստուիլ քահանայութեան: Երբ վերաբացուեցաւ Արմաշի Դպրեւանքը Միքայէլը խանդավառօրէն ճոն վազեց պատրաստուելու իր կոչումին: Աւաման ընթացքին հրաժարեցաւ կանամբի քահանայ ըլլալու առաջադրութենէն եւ 1895 Յունիս 18-ին կուսակրօն քահանայ-աբեղայ ձեռնադրուեցաւ Զաւէն անուամբ, ձեռամբ Փոխ-Վանահայր եւ Վերատեսուց Օրմանեան Մաղաքիա Արքեպիսկոպոսի: Տարի մը վերջ ընդունեց վարդապետական գաւազանը պատրաստելով իր աւարտաճառը Օմնեցիի վրայ:

Եղած է քարոզիչ Նաս-Գիւղի Ս. Ստեփանոս Եկեղեցիին: Առաջնորդական պաշտօններ վարած է ի Կարին (1898-1906), Վան, իբրեւ Տեղապահ (1908-1909), Տիգրանակերտ (1909-1913), որուն վրայ էր քրեպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ 1910 Սեպտեմբեր 19-ին, Իզմիրեան Մատթէոս Բ. Կաթողիկոսէն: Իսկ 1913 Օգոստոս 31-ին ընտրուեցաւ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ Ազգային երեսփոխանական ժողովին կողմէն:

Յետոյ եկաւ աղէտը, եւ Թիւրքիոյ հայոց պատրիարքն ալ արքսորուեցաւ Պաղտատ 1916-ին: Երբ Պոլիսը գրաւուեցաւ դաշնակից պետութեանց կողմէ՝ Զաւէն Պատրիարքը վերադարձաւ Կ. Պոլսի եկաւ եւ հաստատուեցաւ իր աթոռին վրայ: 1920-ին նորէն թողուց Պոլիսը եւ ապաստանեցաւ Ուլլարիա, երբ դաշնակիցները տեղի տուին Քէմալական պահանջներուն առջեւ եւ եզիպատի ճամբով վերադարձաւ Պաղտատ, ուր մնաց մինչեւ 1924:

1924-ին եկաւ Կիպրոս, Մելգոնեան նուիրատուութեան խնդրին կարգադրութեան համար, որովհետեւ իբր Պատրիարք Թիւրքիոյ Հայոց, ինքն էր ստացած կտակը, Բաբգորեանականին տրուելէ առաջ:

1927-էն ի վեր, ինչպէս ըսինք,¹ Սրբազանը իր քայքայուած առողջութիւնը վերադարձուցաւ հետամուտ եղաւ ու կարելի չեղաւ օգտուիլ իր կարողութենէն:

Վստահ ենք թէ՛ իր մահը խորը խոցեց բոլոր հայ սիրտերը որ Եկեղեցին ու Ազգը կը զրկէր փառաւոր անցեալի մը տխուր ու խանդավառ յուշերով հարուստ այս եկեղեցականէն: Իբրեւ բարի, նախաճախնդիր եւ գործնամասիտ եկեղեցական Զաւէն Սրբազանը իր տեղը ունեցող անցնող սերունդի մեր եկեղեցական մեծ ղեկերու մէջ:

Այս շատ հակիրճ ուրուագծումներով անկարելի է խտացնել դէմք մը եւ գործ մը: Բոլորս ալ այն մեծ հաւատքը ունինք թէ անիկա ոչ միայն իր տեղը այլ նաեւ իր երախտիքի լայն բաժինը ունի մեր եկեղեցական ու ազգային ծառայութեան դաշտին մէջ: Այս զգացումով եւ վիրտով համակուած ենք բոլորս, Սուրբ Աթոռոյս Ամենապատիւ Պատրիարքէն սկսեալ մինչեւ բովանդակ Միաբանութիւնը, բովանդակ եկեղեցական դասը եւ համայն ժողովուրդը Հայաստաննայց:

Աղօթենք, որպէսզի կենաց եւ անմահութեան պարգեւատուն, ընդունէ իր հաւատարիմ ծառայի հոգին ի դաս-հոգեւոր երանեալ հայրապետաց:

Յիշատակն արդարոց օրհնեալ յաւիտեան: